

DOI

10.66073/ReFocus-Conf/
0910073

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

SAHIFALAR

392–396

TIL

O'zbek

IQTIBOS UCHUN

Asiya Aynazarova Jumamuratovna.
O'zbekiston olimi ayollarining ilm-fan,
ta'lim va innovatsion rivojlanishdagi
o'rni // «O'zbekiston olimi
ayollarining mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi» mavzusidagi
xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari (Nukus, 2026-yil 9–10-
oktyabr). – Nukus, 2026. – B. 392–
396. – DOI: [https://doi.org/10.66073/](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910073)
ReFocus-Conf/0910073

«O'zbekiston olimi ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi»

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
NUKUS, 9–10-OKTYABR 2026

UDK: 37.014-055.2

O'ZBEKISTON OLIMA AYOLLARINING ILM-FAN, TA'LIM VA INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI

Asiya Aynazarova Jumamuratovna

*Qoraqalpoq davlat universiteti, Pedagogika va psixologiya kafedrası
dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
asiyaaynazarova1982@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston olimi ayollarining mamlakat ilm-fani, ta'lim tizimi, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, tibbiyot, tabiiy va ijtimoiy-gumanitar fanlarni rivojlantirishdagi o'rni ilmiy-analitik nuqtai nazardan yoritilgan. Xotin-qizlarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati, ilmiy darajaga ega bo'layotgan xotin-qizlar sonining o'sishi, ularning ilmiy loyihalar va innovatsion dasturlardagi ishtiroki tahlil qilingan. Shuningdek, olimi ayollarning ilmiy faoliyati inson kapitali, ta'lim sifati, innovatsion iqtisodiyot, texnologik taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlikka ta'sir etuvchi omil sifatida tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: olimi ayollar, xotin-qizlar, ilm-fan, ta'lim, ilmiy tadqiqot, innovatsiya, texnologiya, inson kapitali, pedagogika, psixologiya, ilmiy salohiyat, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot.

Abstract: This article analyzes the role of women scientists in Uzbekistan in the development of science, education, innovation, digital technologies, medicine, natural sciences and social sciences and humanities. The study examines state support mechanisms aimed at increasing women's participation in scientific research, the growth of women holding academic degrees, their participation in research projects and innovation programs, and their contribution to human capital development. Particular attention is paid to the role of women scientists in improving the quality of education, promoting innovation, strengthening technological development and contributing to socio-economic progress.

Keywords: women scientists, women researchers, science, education, innovation, technology, human capital, scientific research, pedagogy, psychology, socio-economic development.

XXI asrda mamlakatlarning barqaror rivojlanishi tobora ko'proq inson kapitali, ilmiy salohiyat va innovatsion faollik bilan belgilanmoqda. Ilm-fan taraqqiyotida jamiyatning barcha ijtimoiy qatlamlari, jumladan, xotin-qizlarning intellektual salohiyatidan samarali foydalanish muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda ayollarning ijtimoiy maqomi faqat oila va ijtimoiy munosabatlar doirasi bilan cheklanmay, ilm-fan, ta'lim, innovatsiya, texnologiya, tibbiyot, iqtisodiyot, boshqaruv va boshqa sohalardagi professional faoliyati bilan ham belgilanmoqda. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda xotin-qizlarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ularning intellektual salohiyatidan mamlakat taraqqiyoti yo'lida samarali foydalanish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda mamlakatda olimi ayollarning ilmiy faolligini rag'batlantirishga qaratilgan bir qator institutsional mexanizmlar shakllantirildi. Xususan, "Olima ayollar" tanlovi,

ilmiy va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlari, doktorantura va ilmiy stajirovka imkoniyatlari xotin-qizlarning ilmiy faoliyatga kirib kelishini kengaytirmoqda.

2025 yilda rasmiy ma'lumotlarda so'nggi besh yilda 5 791 nafar xotin-qiz ilmiy darajaga ega bo'lgani, ulardan 732 nafari fan doktori (DSc), 5 059 nafari falsafa doktori (PhD) bo'lgani qayd etilgan. 2024 yilning o'zida 212 nafar xotin-qiz DSc va 1 398 nafari PhD ilmiy darajasini olgan. Shuningdek, mamlakatda qariyb 5 ming nafar olim ilmiy faoliyat olib borayotgani bildirilgan. [1]

Bu raqamlar xotin-qizlarning ilm-fandagi ishtirokini faqat miqdoriy o'sish sifatida emas, balki mamlakatning intellektual resurslarini kengaytirish jarayoni sifatida baholash zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda xotin-qizlarning ilm-fan va ta'limdagi ishtirokini kengaytirish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanmoqda. Bu jarayonni uchta o'zaro bog'liq yo'nalishda ko'rish mumkin:

1. Xotin-qizlarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish;
2. Ularning ilmiy-tadqiqot faoliyatini moliyaviy va tashkiliy qo'llab-quvvatlash;
3. Ilmiy natijalarni innovatsion va amaliy faoliyatga yo'naltirish.

Xotin-qizlarning oliy ta'limga qamrovi ham ilmiy kadrlar zaxirasini shakllantirishning muhim shartidir. Rasmiy statistikaga ko'ra, 2022/2023 o'quv yili boshida O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari bakalavriatida 477 432 nafar xotin-qiz tahsil olgan. Ular ta'lim, gumanitar fanlar, biznes va huquq, muhandislik, tibbiyot, tabiiy fanlar, qishloq xo'jaligi hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kabi turli yo'nalishlarni qamrab olgan. [2]

2024/2025 o'quv yili boshida oliy ta'limga qabul qilinganlar tarkibida qizlarning ulushi 51,5 foizni tashkil etgani ham xotin-qizlarning ta'lim tizimidagi ishtiroki kengayib borayotganini ko'rsatadi. [3]

Demak, xotin-qizlarning ilm-fandagi ishtiroki magistratura va doktorantura bosqichidan emas, balki maktab va oliy ta'limdan boshlanadigan uzluksiz jarayon sifatida qaralishi lozim. Olim ayollarning ta'limdagi faoliyatini ikki asosiy jihatda baholash mumkin.

Birinchidan, ular yangi ilmiy bilimlarni ishlab chiqaruvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladilar.

Ikkinchidan, ular ilmiy bilimlarni keyingi avlodga yetkazuvchi pedagog va ilmiy rahbar sifatida ishtirok etadilar.

Ayniqsa pedagogika va psixologiya sohasida olim ayollarning hissasi alohida ahamiyatga ega. Chunki mazkur sohalardagi ilmiy tadqiqotlar bevosita ta'lim sifati, shaxs rivojlanishi, o'quv motivatsiyasi, kasbiy tayyorgarlik, psixologik barqarorlik va ijtimoiy moslashuv jarayonlariga ta'sir ko'rsatadi.

Olim-pedagoglar tomonidan ishlab chiqilgan yangi metodikalar, ta'lim texnologiyalari, baholash modellari, elektron ta'lim resurslari va psixologik-pedagogik dasturlar ta'lim muassasalari amaliyotiga joriy etilganda ilmiy natijaning ijtimoiy qiymati yanada ortadi.

Shu nuqtai nazardan, olima ayol faoliyatini faqat ilmiy maqolalar yoki dissertatsiyalar soni bilan emas, balki quyidagi mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiq:

ilmiy natija → ta'limiy mahsulot → amaliyotga joriy etish → ijtimoiy samara.

Bu yondashuv ilmiy faoliyatning real ijtimoiy qiymatini aniqlash imkonini beradi.

Zamonaviy ilm-fanni innovatsiya va texnologiyalardan ajratib bo'lmaydi. Shu sababli olima ayollarning ilmiy faoliyatida tadqiqot natijalarini amaliy mahsulotga aylantirish, texnologiya yaratish va innovatsion loyihalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar jamiyatdagi inson omilini, ijtimoiy munosabatlarni, ta'lim va tarbiya jarayonlarini, madaniy qadriyatlarni, til va adabiyotni, tarixiy xotirani hamda shaxsning ijtimoiy-psixologik rivojlanishini o'rganadi.

Shu sababli bu sohalarida xotin-qiz olimalarning faolligi mamlakatning ma'naviy va intellektual taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq.

Pedagogika va psixologiya sohasidagi tadqiqotlarning o'ziga xos xususiyati shundan iboratki, ularning natijalari bevosita inson kapitali sifatiga ta'sir qiladi.

Masalan:

- ta'lim sifatini baholashning yangi modellari;
- talabalarning kasbiy tayyorgarligini baholash;
- o'quv motivatsiyasini rivojlantirish;
- shaxsga yo'naltirilgan ta'lim;
- inklyuziv ta'lim;
- yoshlarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi;
- raqamli ta'lim;
- sun'iy intellektdan ta'limda foydalanish;
- pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish

kabi yo'nalishlardagi tadqiqotlar jamiyatning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, olima-pedagoglarning ilmiy faoliyatini mamlakat inson kapitalini rivojlantirishning muhim omili sifatida baholash mumkin.

Olima ayollarning ilmiy faoliyatining ta'sirini faqat ilm-fan doirasida baholash yetarli emas. Uning ta'siri ta'lim, mehnat bozori, innovatsiya, tadbirkorlik va ijtimoiy taraqqiyotga ham tarqaladi.

Bu jarayonni quyidagi mantiqiy model asosida ifodalash mumkin:

Oliy ta'lim → ilmiy tayyorgarlik → ilmiy tadqiqot → innovatsion natija → amaliyotga joriy etish → yangi ish o'rinlari va texnologiyalar → inson kapitali o'sishi → ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot.

Shunday qilib, olima ayolning ilmiy faoliyati individual kasbiy yutuqdan milliy taraqqiyot resursiga aylanishi mumkin.

O'zbekiston hududlarida xotin-qizlarning ilm-fanga jalb etilishi mamlakatning hududiy ilmiy salohiyatini oshirish nuqtai nazaridan ham muhim.

Qoraqalpog'iston Respublikasida oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalarida faoliyat yuritayotgan xotin-qizlar pedagogika, psixologiya, tabiiy

fanlar, tibbiyot, ekologiya, filologiya, tarix, iqtisodiyot va boshqa sohalarda ilmiy tadqiqotlar olib bormoqdalar.

Qoraqalpog'iston sharoitida olim ayollarning tadqiqotlari hududning o'ziga xos ijtimoiy, ekologik, ta'limiy va madaniy muammolarini ilmiy asosda o'rganishda alohida ahamiyatga ega.

Xususan, ekologik muammolar, Orolbo'yi hududi, aholi salomatligi, ta'lim sifati, yoshlar tarbiyasi, milliy-madaniy merosni saqlash va hududiy inson kapitalini rivojlantirish kabi yo'nalishlardagi tadqiqotlar amaliy ahamiyatga ega.

Shu jihatdan hududiy olim ayollarning ilmiy faoliyatini milliy ilmiy siyosat bilan bir qatorda hududiy taraqqiyot strategiyalari bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq. Shu qatorida men ham o'zimni "Bolalar sog'lomlashtirish oromgohlarida kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini shakllantirish" mavzusida dissertatsiya ishimizni himoya qilib yosh avlodni tarbiyalashda katta hissa qo'shishga harakat qilyapmiz.

O'zbekistonda olim ayollarning ilmiy salohiyatini yanada oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

O'zbekistonda olim ayollarning ilm-fan, ta'lim va innovatsiyadagi ishtiroki so'nggi yillarda sezilarli darajada kengayib bormoqda. Ilmiy darajaga ega bo'layotgan xotin-qizlar sonining o'sishi, postdiplom ta'limdagi xotin-qizlar ulushining yuqoriligi, "Olim ayollar" tanlovi doirasida ilmiy loyihalarning ko'payishi mazkur tendensiyaning muhim ko'rsatkichlaridir.

Ayniqsa pedagogika, psixologiya, tibbiyot, tabiiy fanlar, raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, biotexnologiya, ekologiya va ijtimoiy-gumanitar fanlar sohalarda faoliyat olib borayotgan olimalarning tadqiqotlari inson kapitali sifatini oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, O'zbekistonda xotin-qizlarni ilm-fanga jalb etish siyosati endilikda faqat ilmiy faoliyatdagi gender ishtirokini oshirish bilan cheklanmasligi, balki olim ayollarning ilmiy natijalarini innovatsiya, texnologiya va ijtimoiy amaliyotga samarali transformatsiya qilishga yo'naltirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. "Olim ayollar – jamiyat ko'zgusi". 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Oliy ta'lim tashkilotlarining bakalavriat yo'nalishida qancha nafar xotin-qizlar tahsil olgan? 2024.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Higher education in the Republic of Uzbekistan. Press release. 2025.
4. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. Women in Science and Innovation. 2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. Certificates Presented to the Winners of the "Women Scientists" Competition. 2026.
6. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. The share of women in science continues to grow. 2026.
7. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. The Role of Women in the Development of Science and Innovation. 2025.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning huquq va imkoniyatlarini kengaytirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.

9. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatga oid rasmiy materiallar.

10. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. Ilmiy-tadqiqot faoliyati bo'yicha rasmiy materiallar.

11. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Gender statistikasi bo'yicha ma'lumotlar.

12. UNESCO. UNESCO Science Report: The Race Against Time for Smarter Development. Paris: UNESCO.

13. UNESCO Institute for Statistics. Women in Science. Statistical resources.

14. UNESCO. Women in Science: Closing the Gender Gap for Sustainable Development.

15. World Bank. Women, Business and the Law. Washington, D.C.

16. UN Women. Gender Equality and Women's Empowerment. United Nations.

17. OECD. The Role of Women in Science, Innovation and Research.

18. European Commission. She Figures: Gender in Research and Innovation.

19. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Siyosat va jamiyatda gender statistikasi bo'yicha ma'lumotlar.

20. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. Xotin-qizlarning innovatsion faoliyati va ilmiy loyihalarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha materiallar.